

Les Claus

Quin és el lloc d'Àfrica en el mercat global del segle XXI? Per què els grans gurus econòmics no han sabut donar al continent les mateixes bones receptes que –amb tots els danys socials que es vulgui– han fet possible el naixement del 'monstre' asiàtic?

Primers progressos, eterns fracassos

Al'Àfrica sub-sahariana se l'ha marginada de l'escena internacional al·legant la seva incapacitat per pujar al carro del progrés i la democràcia. Oblidant que, en bona mesura, ha estat Occident qui ha marcat les pautes de la seva actuació i també qui més fàcilment l'ha oblidada a l'hora d'apostar pel futur: Àfrica rep avui al voltant d'un 3% del total d'inversió directa que es destina als països en vies de desenvolupament.

El continent va patir en la dècada dels vuitanta una de les seves pitjors crisis, d'àmplies dimensions econòmiques però també socials (extensió dels conflictes) i polítiques (amb un contagi d'experiments marxistes que aviat deriven en dictadura a seques). Ja fos amb una dialèctica liberal o socialista, els règims sorgits de la descolonització havien après que la supervivència en el poder passava, entre d'altres mesures, pel control de les fonts de riquesa nacionals i per no qüestionar l'estructura econòmica heretada, malgrat que aquesta hagués subordinat el tradicional règim agrícola de supervivència als interessos monocultors exportadors de la metròpoli.

Quan, coincidint amb la crisi del petroli, els preus de les importa-

cions manufacturades es disparen i els governs africans apliquen una política de suïcidi financer –multiplicar l'endeutament sense decidir-se a superar la dependència del mercat agrícola i de riqueses natu-

Els experts han assenyalat algunes de les falles més greus que presentaven els plans d'ajustament estructural.

ral, tot i la imparable devallada de preus–, l'economia subsahariana toca fons. Les xifres parlen per si soles: el deute extern dels països africans l'any 1985 se situava en uns desorbitats 150.000 milions de dòlars. Alguns països, com Tanzània i Zàmbia, devien als seus creditors més del doble del que cada any recollien les arques estatals.

Davant un greuge d'aquestes dimensions, la comunitat internacional decideix "donar resposta" i ho

fa en la persona de dos organismes tan poc sospitosos de solidaritat com el Banc Mundial (BM) i el Fons Monetari Internacional (FMI), i en la forma d'exigències draconianes conegudes amb el nom de plans d'ajustament estructural.

La teoria és senzilla: per poder sortir del pou i alliberar-se de l'assistència exterior, els governs africans han d'engegar un seguit de profundes reformes macroeconòmiques, ja sigui en les seves fonts de riquesa com en les estructures i lleis que regeixen el seu sistema financer. Ara ja no es volen monocultures, ara cal diversificar, i per estimular la producció i reduir el deute públic cal retallar les despeses governamentals, privatitzar companyies de serveis i indústries, devaluar les monedes i obrir els mercats. De la correcta aplicació dels respectius programes en depenen les ajudes econòmiques, ja sigui en forma de crèdits a baix interès o d'inversions directes, dels mateixos BM i FMI. Les conseqüències socials d'aquestes directrius d'ortodòxia econòmica eren fàcils d'endevinar: menys inversió pública en assistència sanitària i educació, alça dels preus insostenible per a una població empobrida i famèlica, *revoltes de fam...*

Amb la perspectiva dels anys es veu massa obsessió per l'estabilitat dels preus; una certa negligència a l'hora d'identificar les prioritats de la reforma i de tenir presents les particularitats de cada país (podia donar-se el cas que un país no privatitzés gaire perquè no trobés inversors); excessiva demanda de rapidesa en l'aplicació de les mesures; que no s'han internacionalitzat els programes d'ajuda (entre 1985 i 1990, els països subsaharians van perdre més de deu mil milions de dòlars anuals pel descens en els preus dels seus productes d'exportació); que s'han pactat les mesures només amb els governs sense buscar la concertació i implicació de totes les forces socials i que s'ha infravalorat la dificultat de conduir correctament i pacíficament els processos de democratització política.

També és cert, però, que en alguns casos a la dificultat innata que comportaven aquests canvis s'hi sumava el recel dels governs africans a privatitzar i a reduir barreres impositives i obrir els propis mercats perquè consideraven aquestes mesures una amenaça a la "sobirania nacional" (o al seu poder...), i també uns nivells de corrupció, evasió financera i mala administració difícils de vèncer només amb bona voluntat.

Fa dos anys, el BM admetia en un informe de valoració dels plans d'ajustament estructural que el 60% dels seus projectes al continent africà no han aconseguit donar resultats i que "l'índex de creixement econòmic dels països més desenvolupats de l'Àfrica és encara massa escàs per poder reduir de manera significativa la pobresa, almenys en els vint o trenta anys vinents". Però al costat d'aquest suau *mea culpa* i que les previsions continuen estant encara molt lluny del nivell dels països en vies de desenvolupament de l'Àsia, el BM i el FMI insisteixen a dir que aquest és l'únic model econòmic possible.

I és que, remarquen els experts, encara que sigui mínim, el continent negre viu unes quotes de creixement positiu sostingut que feia una dècada que no es coneixien: el

producte interior brut de la regió va augmentar l'any 1994 un 1,5% (excloent-ne Sud-àfrica i Nigèria) i la projecció per al 1995 és d'un 3,5%.

Prova que les directrius són correctes —continuen afirmant— és que els països que han aplicat amb major compromís els seus plans d'ajustament experimenten un creixement mitjà de dos punts, mentre que els que han aparcat o incomplet sobretot la seva vessant fiscal i de privatització (almenys un terç dels 53 estats africans) encara arrossegueu xifres de creixement anual negatives. Els motors d'aquest incipient optimisme oficial són principalment Maurici, Botswana i Uganda, els únics que s'acostaran al 5% d'augment del PIB que registren els països de potencial mitjà d'altres continents, i els segueixen a certa distància els països membres de la Zona del Franc Africà (CFA) amb un creixement d'un 2%.

El problema, però, és que per cada un d'aquests països n'hi ha d'altres que s'han quedat bloquejats en la reforma política i econòmica. O que amb les actuals taxes de creixement de la població aquests nivells econòmics continuïn sent desencoratjadors. O que els que l'han aplicada no hagin sa-

Maurici, el 'tigre' africà

Embolcallada per barreres de coralls, aquesta petita illa volcànica de l'Índic és el miratge de la revolució econòmica asiàtica en el confús firmament de l'Àfrica sub-sahariana. Quan el 1968 va accedir a la independència, el país depenia gairebé al cent per cent del cultiu de la canya de sucre; avui se'l cita com a model de desenvolupament i se'l presenta com el primer *tigre* del continent negre.

Una forta disciplina en la taxa de canvis i una sòlida política de reformes macroeconòmiques han estat els dos pilars del seu èxit. Un tercer element clau en el creixement econòmic d'aquesta petita república (5,4% el 1989; 3,3% el 1994) és el relatiu poc pes de l'estat en la titularitat dels sectors més productius. M. A.

but distribuir les riqueses generades entre el gruix de la població, com ha passat a Zàmbia o Moçambic, on els intermediaris de l'incipient però ja poderós sector privat han estat els més beneficiats per l'alça de preus i l'obertura del mercat agrícola. O que les polítiques socials continuïn figurant en els últims llocs dels pressupostos governamentals.

L'economia subsahariana va tocar fons en la dècada dels 80.

Les receptes que el BM i el FMI imposaren per superar aquesta situació han afectat profundament una població ja empobrida i famèlica.

Montserrat Arbós